

<http://dx.doi.org/10.16926/gea.2025.01.01.08>

dr Klaudia KIJĄŃSKA

<https://orcid.org/0000-0002-4478-2978>

Uniwersytet Jana Długosza w Częstochowie

e-mail: k.kijanska@ujd.edu.pl

Spółka wodna jako szczególna kategoria zrzeszenia

Streszczenie

Charakter spółki wodnej, jako szczególnego podmiotu funkcjonującego w obrocie prawnym, determinuje obszar jej oddziaływania, na sferę państwa oraz jej członków. Zaznaczenia wymaga, iż warunki odnośnie do tej organizacji, a dookreślone w treści obecnie obowiązującej ustawy prawo wodne, wskazują na jej znaczenie w kontekście realizacji praw i wolności jednostki. Jej normatywne założenia odnoszą się zarówno do aspektu ochrony środowiska, w tym wymiarze w sferze gospodarowania wodami, jak również do realizacji potrzeb polityczno-społecznych jednostki. W przedmiotowej pracy dokonano analizy istoty spółki wodnej jako podmiotu z obszaru realizacji konstytucyjnej wolności zrzeszania się w wymiarze ochrony środowiska i jako formy partycypacji społecznej.

Słowa kluczowe: spółka wodna; wolność zrzeszania się; społeczeństwo obywatelskie.

Wprowadzenie

Uprawnienia jednostek do podejmowania działalności wywierających wpływ na różne sfery funkcjonowania państwa, jak również w obszarze społeczności lokalnej, mogą być realizowane za pośrednictwem różnorodnych instrumentów. Pomioty mogą aktywnie uczestniczyć zarówno w obszarze regulowanym przez państwo, jak również poprzez inne, niezależne od władzy, formy. Nie sposób zaprzeczyć, że partycypacja społeczna w obszarze różnych sfer może przybierać wymierne skutki i stanowić inspirację dla pozostałych podmiotów w celu realizowania założonych zamierzeń. Takie formy mogą odbywać się w różnorodnych aktywnościach, w tym także oddziaływaniach na sfery znajdujące się w obszarze publicznoprawnym. Jednym z przejawów mobilizacji społecznych mogą być szeroko rozumiane działalności w obszarze organizacji zrzeszających.

Ustawodawca konstytucyjny przyznał uprawnienia do funkcjonowania w państwie wielu odmiennych typów organizacyjnych, które mają realizować założone cele. Nie jest wykluczone również, iż społeczność grupująca się wokół określonej idei będzie współdziałała w celu realizacji zamierzeń pozostających w sferze oddziaływania państwa. Polityka wodna zaliczana jest niewątpliwie do obszaru, który podlega pod gospodarkę publiczną państwa. Nie oznacza to jednak, iż podmioty spoza obszaru publiczno-prawnego nie mogą w pewnym stopniu oddziaływać na ten obszar bądź współuczestniczyć w zadaniach realizowanych przez władze publiczne. Nie sposób zastąpić roli państwa w kontekście prawa wodnego, jednakże obszar ten stanowi także pole do stymulacji obywatelskiej.

W przedmiotowej pracy zostanie dokonana analiza uplasowania spółki wodnej jako podmiotu z obszaru wolności zrzeszania się. Co więcej, jej status zostanie zestawiony także z wartościami konstytucyjnymi w obszarze ochrony środowiska jako element potwierdzający jej szczególnych charakter.

Konstytucyjna wolność zrzeszania się jako podstawa do funkcjonowania spółek wodnych

W polskiej ustawie zasadniczej w sposób bardzo szeroki odniesiono się do możliwości podejmowania działań przez osoby fizyczne, jak i pozostałe podmioty na zasadzie oddziaływania zorganizowanej grupy ku osiągnięciu zamierzonego celu¹. W tym kontekście znaczenia nabiera poczucie odpowiedzialności przez społeczność za dobro wspólne, dzięki czemu wspólnota poprzez podejmowane działania ma możliwość aktywności w sferze publicznej². W treści Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej można odszukać odwołania przepisy dotyczące wolności zrzeszania się zarówno przy uwzględnieniu zasad ustroju państwa, to jest art. 11, art. 12, art. 13, jak również w ramach katalogu wolności i praw politycznych. W tej grupie swobód kluczowy staje się art. 58 Konstytucji RP, jak również szczególna forma zrzeszania się uregulowana w art. 59 Konstytucji RP, czyli wolności związkowe.

Wobec faktu, iż oddziaływanie społeczne może wywierać znaczne zmiany w zakresie funkcjonowania państwa, jak również w obszarze poszczególnych działalności władzy to zgrupowanie społeczności dla osiągnięcia przedsięwziętych założeń może w istotnym wymiarze doprowadzić do zabezpieczenia pewnych obszarów jej działania. Takie wyspecjalizowane grupy za pośrednictwem swoich aktywności mają możliwość dodatkowej stymulacji w kontekście działań

¹ Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z 2 kwietnia 1997 r. (t.j. Dz. U. z 1997 Nr 78, poz. 483).

² M. Zubik, *Prawo konstytucyjne współczesnej Polski*, Warszawa 2021, s. 105.

ności społecznej³. Samodzielna działalność wspólnoty obywateli nie jest w stanie zabezpieczyć w pełni obszarów, w których kompetencje posiadają organy władzy publicznej, jednakże mogą one w znacznej mierze wspomóc te działania i usprawnić określony celem obszar. W tym ujęciu polityka wodna stanowi także jeden z kluczowych elementów. Samo prawo do wody zostało uznane jako swoboda wchodząca w skład praw człowieka, a zatem nie jest to tylko aspekt pozo- stający w obszarze zainteresowania państwa, ale także jednostki⁴. Woda uznawana jest za dobro przysługujące ogółowi⁵. Istota możliwości związanej z udziałem czynnika ludzkiego, tj. w szczególności w zakresie poza obszarem działalności władz publicznej, będzie związana z ideą społeczeństwa obywatelskiego⁶. Zakres ten staje się bardzo istotny, albowiem przyjmuje się, iż jest to tzw. czwarty typ władzy. Partycypacja społeczna stanowi istotny instrument, który oddziałuje na określone płaszczyzny nie tylko zewnątrz, ale także wewnątrz samej społeczności.

Polski ustawodawca konstytucyjny w art. 12 dokonał podstawowego wyliczenia typów organizacji zrzeszających, które mają możliwość realizacji założonych celów w krajowym systemie prawa. Zaznaczenia jednak wymaga, iż katalog doprecyzowany przez prawodawcę przyjmuje formułę otwartą. Takie ujęcie jest widoczne przede wszystkim poprzez doprecyzowanie, że mogą zrzeszać się w innych dobrowolnych organizacjach. Skoro zatem poza wymienionymi formami organizacyjnymi, tj. związkami zawodowymi, organizacjami społeczno-zawodowymi rolników, stowarzyszeniami, ruchami obywatelskimi oraz fundacjami, przyjęto także „inne dobrowolne zrzeszenia”, to formuła ta jest niewyczerpana. Wobec tego społeczność może działać zarówno w typach organizacji, które posiadają normatywne uwarunkowania – tj. w myśl przepisów ustaw, jak również w innych grupach, które mogą przybierać także w nieformalne struktury.

Zasada ochrony środowiska jako obowiązek władz państwowych

Szczególna istota, która związana jest z działaniami państwowymi, będzie występowała w obszarze zasady konstytucyjnej nakazującej ochronę środowiska. Podobnie jak przy wolności zrzeszania się, w tym przypadku również można

³ J. Zajadło, *Wolności i prawa polityczne*, [w:] A. Szmyt (red.), *Leksykon prawa konstytucyjnego. 100 podstawowych pojęć*, Warszawa 2010, s. 678–679.

⁴ A. Krempleski, *Prawo do wody z perspektywy praw człowieka*, [w:] B. Błońska, Ł. Chojniak, B. Gruszczyńska, A. Kosyło, K. Witkowska-Rozpara, D. Woźniakowska-Fajst (red.), *O wolność i prawo. Księga jubileuszowa dedykowana Profesorowi Andrzejowi Rzeplińskiemu*, Warszawa 2022, s. 214–222.

⁵ J. Kuśnierz-Chmiel, E. Kubas, *Woda jako dobro wspólne*, [w:] Z. Duniewska (red.), *Dobra chronione w prawie administracyjnym*, Łódź 2014, s. 213.

⁶ A. Breczko, A. Miruć, *Swoboda zrzeszeń w kontekście społeczeństwa obywatelskiego (aspekty filozoficzne i teoretycznoprawne)*, [w:] J. Blicharz, L. Zacharko, *Trzeci sektor i ekonomia społeczna. Uwarunkowania prawne. Kierunki działań*, Wrocław 2017, s. 15.

odszukać odwołania do ochrony środowiska zarówno w zasadach ustrojowych, jak również prawach i wolnościach jednostki. W pierwszej kolejności należy wskazać, iż już w treści art. 5 ustawy zasadniczej wskazano, że Rzeczpospolita Polska zapewnia ochronę środowiska, kierując się zasadą zrównoważonego rozwoju. W doktrynie przyjmuje się, iż przedmiotowa norma stanowi jedną z najistotniejszych funkcji samego państwa przy uwzględnieniu zasady zrównoważonego rozwoju jako szczególnej instrukcji dla władz⁷. Jako jedna z zasad programowych w kontekście środowiska będzie obejmowała jego szeroki zakres.

Istotne znaczenie w kontekście działalności spółek wodnych oraz wskazanej zasady ustrojowej będzie miało przyjęcie, iż państwo ma kierować się regułą zrównoważonego rozwoju. Zakres tego pojęcia można odszukać również w art. 1 ustawy prawo wodne (dalej: UPR)⁸. Wskazany akt normatywny stanowi podstawę do prowadzenia spółek wodnych, które także w ramach swojej działalności muszą zadośćuczynić tej zasadzie. Zachodzi zatem konieczność doprecyzowania, co rozumiane jest pod pojęciem reguły zrównoważonego rozwoju. W doktrynie przyjmuje się, iż nie można poczytywać wskazanej zasady w sposób ograniczający jedynie do ochrony środowiska, albowiem rozpościera się ona także na inne obszary, w tym ujęciu prawa i wolności⁹. Należy zgodzić się z tym twierdzeniem, gdyż nie sposób wyłączyć oddziaływania płaszczyzny związanej ze środowiskiem na różne sfery aktywności ludzkiej – zarówno przy zakresie wolności gospodarczej, jak i m.in. kwestii socjalnych. Jej istota odnosi się do konieczności podejmowania takich decyzji legislacyjnych, aby wywiązać się z odpowiedzialnej realizacji swobód przy dodatkowym zabezpieczeniu przyszłości¹⁰. Tym samym, stanowi ona punkt odniesienia dla tego, co występuje obecnie względem tego, co dopiero, na skutek podejmowanych decyzji, może nastąpić. Z uwagi na jej doniosłość dla kolejnych pokoleń powinna stanowić najważniejszą regułę ocenną. Stanowi element dookreślający, w jaki sposób winna być prowadzona polityka państwa w kontekście ochrony środowiska¹¹. W ustawie prawo ochrony środowiska w art. 3 pkt 50 przedstawiono normatywną definicję zasady zrównoważonego rozwoju, poprzez przyjęcie, iż

taki rozwój społeczno-gospodarczy, w którym następuje proces integrowania działań politycznych, gospodarczych i społecznych, z zachowaniem równowagi przyrodniczej oraz trwałości podstawowych procesów przyrodniczych, w celu zagwarantowania możliwości

⁷ A. Barczak, *Kontrola podmiotów korzystających ze środowiska*, Warszawa 2020, s. 38–39.

⁸ Ustawa z 20 lipca 2017 r. – Prawo wodne (t.j. Dz. U. z 2023 r. poz. 1478).

⁹ E. Olejarczyk, *Zasada zrównoważonego rozwoju w systemie prawa polskiego: wybrane zagadnienia*, „Przegląd Prawa Ochrony Środowiska” 2016, nr 2, s. 130.

¹⁰ B. Rakoczy, *Procesowy wymiar zasady zrównoważonego rozwoju*, „Białostockie Studia Prawnicze” 2015, z. 18, s. 35; M. Roliński, *Z problematyki zasad ochrony środowiska*, „Studia Iuridica Lublinensia” 2014, nr 21, s. 150.

¹¹ K. Hermanowski, *Zasada zrównoważonego rozwoju a prawna ochrona drzew i krzewów*, „Journal of Modern Science” 2023, t. 50, nr 1, s. 301.

zaspokajania podstawowych potrzeb poszczególnych społeczności lub obywateli zarówno współczesnego pokolenia, jak i przyszłych pokoleń¹².

Słusznie NSA kwalifikuje ją jako zasadę pełniącą funkcję dyrektywy wykładni w formie podobnej do cywilnoprawnej zasady współzycia społecznego¹³. Nawet mimo doprecyzowania przez ustawodawcę definicji normatywnej nie jest ona terminem ostrym. Tym samym każdorazowo podmioty winny odnosić się do tej zasady, w taki sposób, aby nie naruszyć reguły programowej.

Kolejno w art. 74 ustawy zasadniczej, czyli w katalogu wolności i praw ekonomicznych, socjalnych i kulturalnych przyjęto, iż władze publiczne powinny prowadzić politykę zapewniającą bezpieczeństwo ekologiczne. Dodatkowo w treści art. 74 ust. 4 Konstytucji RP wyartykułowano, że władze publiczne obowiązane są do wspierania działań obywateli, które są podejmowane na rzecz ochrony i poprawy stanu środowiska. Tym samym nałożono szczególnego rodzaju obowiązek w kontekście wspierania obywateli działających w celu ochrony środowiska¹⁴. Wynika to z faktu, że człowiekowi przysługuje prawo do środowiska. Dzięki temu współudział społeczności w tym obszarze jest niezwykle istotny¹⁵. W tym zakresie można zwrócić szczególną uwagę na korelację art. 74 ust. 4 ustawy zasadniczej z art. 58 ust. 1 Konstytucji RP. Wskazać należy, iż oddziaływania obywatelskie na rzecz bezpieczeństwa środowiska mogą przybierać różne formy, w szczególności będzie się to wiązało z zakresem realizacji praw politycznych określonych w Konstytucji RP. Istotną formą oddziaływania obywatelskiego pozostaje tworzenie dedykowanych zrzeszeń, które mają na celu ochronę środowiska i zapewnienie bezpieczeństwa w tym obszarze. Ujęcie to może przybierać różne formy poprzez działalność w stowarzyszeniach, fundacjach, jak również poprzez inne ruchy obywatelskie, co jest istotnie widoczne w treściach ideowych określonych w statutach nowo powstających organizacji społecznych. W kontekście wąskiego obszaru działalności społecznej w sferze bezpieczeństwa wodnego przykładem dedykowanego zrzeszenia staje się spółka wodna.

Charakter prawny spółek wodnych

Doskonałą formą egzemplifikacji działalności skupionej w obszarze środowiska, jednakże dedykowanej w tym wypadku gospodarowaniu wodami, jest spółka wodna. Ta forma zrzeszenia realizowana jest na podstawie ustawy

¹² Ustawa z 27 kwietnia 2001 r. – Prawo ochrony środowiska (t.j. Dz. U. z 2022 r. poz. 2556).

¹³ Wyrok NSA z 2.04.2015 r., II OSK 2123/13, LEX nr 2089921.

¹⁴ E.K. Czech, *Publiczne prawa podmiotowe do środowiska podmiotów korzystających ze środowiska*, Białystok 2021, s. 141.

¹⁵ M. Micińska, *Udział społeczeństwa w ochronie środowiska. Instrumenty administracyjno-prawne*, Toruń 2011, s. 15.

z 20 lipca 2017 r. Prawo wodne. W treści art. 441 ust. 1 UPR doprecyzowano charakter spółki wodnej oraz związków wałowych w kontekście realizacji zadań na rzecz gospodarki wodnej. W doktrynie zwraca się uwagę na zbliżony charakter względem podmiotów publicznych¹⁶. Jest ona podmiotem prawa cywilnego, ale nie może być zakwalifikowana jako spółka handlowa¹⁷. Forma aktywności realizowana w spółce wodnej stanowi model przenikania się zarówno interesu członków, jak i zadań z obszaru publiczno-prawnego¹⁸. W tym wypadku ustawodawca przyjął, iż spółka wodna to forma organizacyjna, która nie jest jednak sklasyfikowana jako podmiot publiczny¹⁹. Wskazania wymaga zakwalifikowanie w doktrynie spółki wodnej jako formy organizacyjnej samorządu gospodarczego. Takie ujęcie wynika z jej niejednoznacznego statusu – łączy ona bowiem zarówno interesy członków, jak również wkracza w sferę publiczno-prawną²⁰. Jako podmiot niezależny od władzy publicznej może funkcjonować w obrocie prawnym bez względu na przynależność do organów władzy – nie wyklucza to jednak konieczności dostosowania się przez spółkę wodną do obowiązujących przepisów, jak również możliwości współdziałania z władzami publicznymi. Ten niejednoznaczny charakter spółki wodnej wyznacza jej szczególne uplasowanie wśród podmiotów realizujących dedykowane cele społeczne.

Istotnym elementem wskazującym na zrzeszeniowy charakter spółki wodnej jest nakreślenie przez ustawodawcę podstawowych aspektów, które stanowią korpus istoty funkcjonujących organizacji zrzeszających w Rzeczypospolitej Polskiej. Przez te elementy spółka wodna stanowi podmiot znajdujący się w katalogu zrzeszeń. Do tych typów zalicza się: dobrowolność, brak działania w celu osiągnięcia zysku, doprecyzowany ustawowo cel, który nie jest związany z zakresem fiskalnym, zrzeszeniowy typ członkostwa osób fizycznych oraz osób prawnych.

Szczególne znaczenie działalności spółki wodnej ma przyjęcie przez ustawodawcę, iż ta forma organizacyjna nie działa w celu osiągnięcia zysku. Takie doprecyzowanie nie jest jednak związane z niemożnością podejmowania czynności zarobkowych przez samą spółkę wodną. Oznacza to jednak, iż wszelkie pozyskane środki winny być przekazywane na zaspokojenie potrzeb w zakresie gospodarowania wodami. Podejmowanie przez spółkę działań w celu pozyskania środków finansowych bądź uzyskanie dochodów z tytułu prowadzonej działalności gospodarczej może być elementem jej działalności, jednakże środki te mu-

¹⁶ B. Rakoczy, *Prawo wodne. Praktyczny przewodnik*, Warszawa 2017, s. 181.

¹⁷ A. Bordo, *Instytucje finansowo-prawne w ustawie Prawo wodne*, „Prawo Budżetowe Państwa i Samorządu” 2015, nr 4(3), s. 22; B. Rakoczy, *Spółki wodne i związki wałowe*, [w:] B. Rakoczy (red.), *Prawo wodne. Komentarz*, Warszawa 2013, s. 678; Wyrok WSA w Gdańsku z 18.06.2014 r., III SA/Gd 393/14, LEX nr 1486136.

¹⁸ M. Szalewska, *Nadzór nad działalnością spółki wodnej*, „Przegląd Prawa Ochrony Środowiska” 2015, nr 1, s. 53.

¹⁹ Wyrok WSA w Krakowie z 31.01.2023 r., II SA/Kr 407/22, LEX nr 3537759.

²⁰ R. Paczuski, *Spółki wodne – cele, zadania, prawne podstawy organizacji oraz perspektywy ich rozwoju w kontekście zachodzących zmian*, Toruń 2006, s. 10–11.

szą być przekazane na cele przyjęte w statucie spółki (441 ust. 2 UPW). Warto zwrócić uwagę, iż w zakresie regulacji określonej w ustępie 2 art. 441 UPW ustawodawca zaniechał przyjęcia, iż spółka wodna może prowadzić działalność gospodarczą. Jednakże konstrukcja przepisu, poprzez ujęcie, iż spółki wodne mogą podejmować prowadzenie działalności umożliwiającej osiągnięcie zysku netto, wskazuje na możliwość prowadzenia przez nie działalności gospodarczej. Tym samym spółka wodna może stanowić kontrahenta w obrocie gospodarczym z tym przykazaniem, iż zysk nie może stanowić podstawy dla działalności spółki, która byłaby niezwiązana z celem statutowym a skupionym na niezarobkowym charakterze²¹. Aspekt ten pozostaje kluczowy względem celu społecznego wymaganego w organizacjach zrzeszających.

Kolejną istotną cechą spółki wodnej potwierdzającą, iż stanowi ona realizację wolności zrzeszania się jest przyjęcie, iż grupowanie się osób fizycznych lub prawnych w tym wypadku występuje na zasadzie dobrowolności. Przesłanka dobrowolności stanowi jeden z kluczowych elementów odnoszących się do istoty wolności zrzeszania się. Oznacza to bowiem, iż podmiot, który zamierza przystąpić do określonego typu organizacji, może podjąć samodzielną decyzję w kontekście przynależności do niej. Co istotne, przesłanka dobrowolności to nie tylko uprawnienie do przystąpienia, ale także możliwość wystąpienia ze spółki wodnej, w sytuacji, kiedy osoba fizyczna bądź prawna przynależąca do niej nie będzie chciała w dalszym ciągu uczestniczyć w jej bycie²². Potwierdza to zatem zrzeszeniowy charakter spółki wodnej – jako wynikający z wolności człowieka do decydowania o partycypacji w zrzeszeniach.

Ustawodawca, przyjmując, iż spółka wodna działa w dedykowanym celu, a związanym z zakresem gospodarowania wodami, odniósł się bezpośrednio do przepisów określających cel ustawy Prawo wodne. W tej mierze zasadne jest odwołanie do przedmiotu samej ustawy Prawo wodne, czyli art. 1, w którym przyjęto, iż gospodarowanie wodami winno następować w zgodzie z zasadą zrównoważonego rozwoju. Znaczące w tym ujęciu pozostaje, w szczególności kształtowanie i ochrona zasobów wodnych, korzystanie z wód oraz zarządzanie zasobami wodnymi. Szczególne zasady gospodarowania wodami doprecyzowane są w art. 9 ustawy Prawo wodne. W doktrynie przyjmuje się, iż

u podstaw krajowej regulacji w zakresie warunków korzystania z wód, ich ochrony i zarządzania nimi leży zasada zrównoważonego rozwoju, służąca osiągnięciu dobrego stanu ekologicznego wód i polegająca na zachowaniu bogatego i zrównoważonego ekosystemu. Gospodarowanie wodami prowadzi się z zachowaniem zasady racjonalnego i ca-

²¹ A. Opalińska, *Analiza skutków zawarcia umowy przekazania w nieodpłatne użytkowanie przez gminę nieruchomości spółce wodnej oraz wpływu na prawa właścicielskie i skutki majątkowe dla obu podmiotów*, „Journal of Modern Science”, 2022, t. 48, nr 1, s. 531.

²² Postanowienie SN z 29.06.2010 r., III CZP 46/10, OSNC 2011, nr 2, poz. 18; Wyrok WSA we Wrocławiu z 20.09.2017 r., III SA/Wr 503/17, LEX nr 2393242.

łościowego traktowania zasobów wód powierzchniowych i podziemnych, z uwzględnieniem ich ilości i jakości, zgodnie z zasadą wspólnych interesów wszystkich użytkowników wód²³.

Cel, jaki przyświeca spółce wodnej determinuje także możliwości członkowskie. Jak wskazuje WSA w Gorzowie Wielkopolskim „udział w spółce w charakterze członka nie podlega samoistnemu obrotowi prawnemu, lecz ma charakter osobisty i wiąże się z prawem do danego gruntu”²⁴. Tym samym, brak posiadania swoistego łącznika, który związany jest z możliwością oddziaływania przez członka na założony w statucie cel, co do zasady, wykluczy możliwość współuczestnictwa w tym podmiocie. Najczęściej członkostwo będzie związane z własnością gruntów, które mogą posłużyć w celu pozyskania prawidłowości w zakresie gospodarowania wodami²⁵. Sam stosunek członka spółki wodnej z tym typem organizacji kwalifikowany jest jako cywilnoprawny, co zresztą stanowi korpus stosunku prawnego także w innych organizacjach zrzeszających²⁶.

W kontekście zasady zrównoważonego rozwoju zakres ochrony bezpieczeństwa wodnego stanowi jeden z obszarów ochrony środowiska, co było poddawane także pod analizę orzecznictwa²⁷. Takie ujęcie prowadzi do uszczegółowienia jej jako zrzeszenia i ograniczenia aktywności spółki wodnej do dedykowanego celu.

Profil spółki wodnej został niejako nakreślony przez ustawodawcę w treści art. 441 ust. 3 UPR. Powoływanie do życia takiej kooperatywy może następować względem wykonywania, utrzymywania oraz eksploatacji urządzeń, które przeznaczone są do:

- zapewnienia wody dla ludności, w tym uzdatniania i dostarczania wody;
- ochrony wód przed zanieczyszczeniem, w tym odprowadzania i oczyszczania ścieków;
- melioracji wodnych oraz prowadzenia racjonalnej gospodarki na zmeliorowanych gruntach;
- ochrony przed powodzią;
- odwadniania gruntów zabudowanych lub zurbanizowanych.

Jej znaczenie w obrocie prawnym związane jest także z posiadaniem przez spółkę wodną osobowości prawnej. Samo nabycie następuje po zatwierdzeniu statutu przez starostę²⁸.

Tym samym, kluczowe elementy spółki wodnej stanowią odpowiednik szczególnego typu zrzeszenia. Dzięki połączeniu aktywności społecznej za pośrednic-

²³ D. Puślecki, *Ochrona wód w procesie produkcji rolnej w świetle nowych wyzwań*, „Przegląd Prawa Rolnego” 2023, nr 1(32), s. 47.

²⁴ Wyrok WSA w Gorzowie Wielkopolskim z 23.06.2021 r., II SA/Go 808/20, LEX nr 3206142.

²⁵ Wyrok WSA w Gorzowie Wielkopolskim z 23.06.2021 r., II SA/Go 809/20, LEX nr 3208772.

²⁶ Postanowienie WSA w Białymstoku z 21.04.2015 r., II SAB/Bk 5/15, LEX nr 1666447.

²⁷ Wyrok NSA z 21.03.2017 r., II OSK 2787/16, LEX nr 2347711.

²⁸ Wyrok WSA w Gorzowie Wielkopolskim z 23.06.2021 r., II SA/Go 808/20, LEX nr 3206142.

twem stowarzyszania się w celu zabezpieczenia środowiska, w obrocie prawnym występuje specjalistyczna forma zrzeszenia uzupełniająca możliwość osiągnięcia istotnych założeń programowych państwa w zakresie zrównoważonego rozwoju.

Podsumowanie

Mimo braku bezpośredniego doprecyzowania przez ustawodawcę, że do katalogu zrzeszeń zalicza się także spółki wodne, to nie sposób wyłączyć jej z katalogu podmiotów realizujących konstytucyjną zasadę wolności zrzeszania się²⁹. Szczególne znaczenie w kontekście spółki wodnej będzie nabierało przede wszystkim dookreślenie istotnego z punktu widzenia funkcjonowania państwa celu, który związany jest z gospodarką wodną, w kontekście programowego założenia zrównoważonego rozwoju w myśl ochrony środowiska. Wobec tego występowanie w obrocie prawnym osoby prawnej w postaci spółki wodnej stanowi wymiar realizacyjny dwóch obszarów wolnościowych, tj. zarówno swobody stowarzyszania się, jak również obowiązku zapewnienia przez państwo bezpieczeństwa ekologicznego. Z uwagi na charakter tego podmiotu można go zakwalifikować, jako szczególną formę realizacji wolności zrzeszania się³⁰.

Należy wskazać, iż współudział czynnika społecznego dla realizacji założeń wynikających z przedmiotu ustawy Prawo wodne za pośrednictwem uczestnictwa osób fizycznych bądź osób prawnych w spółkach wodnych stanowi realizację dwóch swobód konstytucyjnych. Można do nich zaliczyć wolność zrzeszania się ujętą w art. 58 ustawy zasadniczej, jak i korzystania przez jednostkę z gwarancji znajdujących się w art. 74 Konstytucji, w kontekście możliwości podejmowania przez obywateli działań mających na celu ochronę środowiska. Szczególne elementy występujące po stronie spółki wodnej np. w zakresie członkostwa czy ustawowo określonego celu, stanowią o jej odrębności względem innych typów organizacji społecznych.

Bibliografia

Literatura

- Barczak A., *Kontrola podmiotów korzystających ze środowiska*, Warszawa 2020.
Bordo A., *Instytucje finansowo-prawne w ustawie Prawo wodne*, „Prawo Budżetowe Państwa i Samorządu” 2015, nr 4(3).
Breczko A., Miruć A., *Swoboda zrzeszeń w kontekście społeczeństwa obywatelskiego (aspekty filozoficzne i teoretycznoprawne)*, [w:] J. Blicharz, L. Za-

²⁹ Zob. Postanowienie WSA w Białymstoku z 21.04.2015 r., II SAB/Bk 5/15, LEX nr 1666447.

³⁰ Postanowienie SN z 29.06.2010 r., III CZP 46/10, OSNC 2011, nr 2, poz. 18.

- charko, *Trzeci sektor i ekonomia społeczna. Uwarunkowania prawne. Kierunki działań*, Wrocław 2017.
- Czech E.K., *Publiczne prawa podmiotowe do środowiska podmiotów korzystających ze środowiska*, Białystok 2021.
- Hermanowski K., *Zasada zrównoważonego rozwoju a prawna ochrona drzew i krzewów*, „Journal of Modern Science” 2023, t. 50, nr 1.
- Kremplewski A., *Prawo do wody z perspektywy praw człowieka*, [w:] B. Błońska, Ł. Chojniak, B. Gruszczyńska, A. Kosyło, K. Witkowska-Rozpara, D. Woźniakowska-Fajst (red.), *O wolność i prawo. Księga jubileuszowa dedykowana Profesorowi Andrzejowi Rzeplińskiemu*, Warszawa 2022.
- Kuśnierz-Chmiel J., Kubas E., *Woda jako dobro wspólne*, [w:] Z. Duniewska (red.), *Dobra chronione w prawie administracyjnym*, Łódź 2014.
- Micińska M., *Udział społeczeństwa w ochronie środowiska. Instrumenty administracyjno-prawne*, Toruń 2011.
- Olejarczyk E., *Zasada zrównoważonego rozwoju w systemie prawa polskiego: wybrane zagadnienia*, „Przegląd Prawa Ochrony Środowiska” 2016, nr 2.
- Opalińska A., *Analiza skutków zawarcia umowy przekazania w nieodpłatne użytkowanie przez gminę nieruchomości spółce wodnej oraz wpływu na prawa właścicielskie i skutki majątkowe dla obu podmiotów*, „Journal of Modern Science”, 2022, t. 48, nr 1.
- Paczuski R., *Spółki wodne – cele, zadania, prawne podstawy organizacji oraz perspektywy ich rozwoju w kontekście zachodzących zmian*, Toruń 2006.
- Puślecki D., *Ochrona wód w procesie produkcji rolnej w świetle nowych wyzwań*, „Przegląd Prawa Rolnego” 2023, nr 1(32).
- Rakoczy B., *Prawo wodne. Praktyczny przewodnik*, Warszawa 2017.
- Rakoczy B., *Procesowy wymiar zasady zrównoważonego rozwoju*, „Białostockie Studia Prawnicze” 2015, z. 18.
- Rakoczy B., *Spółki wodne i związki wałowe*, [w:] B. Rakoczy (red.), *Prawo wodne. Komentarz*, Warszawa 2013.
- Roliński M., *Z problematyki zasad ochrony środowiska*, „Studia Iuridica Lublinensia” 2014, nr 21.
- Szałewska M., *Nadzór nad działalnością spółki wodnej*, „Przegląd Prawa Ochrony Środowiska” 2015, nr 1.
- Zajadło J., *Wolności i prawa polityczne*, [w:] A. Szmyt (red.), *Leksykon prawa konstytucyjnego. 100 podstawowych pojęć*, Warszawa 2010.
- Zubik M., *Prawo konstytucyjne współczesnej Polski*, Warszawa 2021.

Akty prawne

- Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z 2 kwietnia 1997 r. (t.j. Dz. U. z 1997 r. Nr 78, poz. 483).
- Ustawa z 27 kwietnia 2001 r. – Prawo ochrony środowiska (t.j. Dz. U. z 2022 r. poz. 2556).

Ustawa z 20 lipca 2017 r. – Prawo wodne (t.j. Dz. U. z 2023 r. poz. 1478).

Orzecznictwo

Wyrok NSA z 2.04.2015 r., II OSK 2123/13, LEX nr 2089921.

Wyrok WSA w Krakowie z 31.01.2023 r., II SA/Kr 407/22, LEX nr 3537759.

Postanowienie SN z 29.06.2010 r., III CZP 46/10, OSNC 2011, nr 2, poz. 18.

Wyrok WSA we Wrocławiu z 20.09.2017 r., III SA/Wr 503/17, LEX nr 2393242.

Wyrok WSA w Gorzowie Wielkopolskim z 23.06.2021 r., II SA/Go 808/20, LEX nr 3206142.

Wyrok WSA w Gorzowie Wielkopolskim z 23.06.2021 r., II SA/Go 809/20, LEX nr 3208772.

Postanowienie WSA w Białymstoku z 21.04.2015 r., II SAB/Bk 5/15, LEX nr 1666447.

Wyrok NSA z 21.03.2017 r., II OSK 2787/16, LEX nr 2347711.

Wyrok WSA w Gorzowie Wielkopolskim z 23.06.2021 r., II SA/Go 808/20, LEX nr 3206142.

Postanowienie WSA w Białymstoku z 21.04.2015 r., II SAB/Bk 5/15, LEX nr 1666447.

Postanowienie SN z 29.06.2010 r., III CZP 46/10, OSNC 2011, nr 2, poz. 18.

Water company as a special category of association

Abstract

The nature of a water association, as a distinct entity operating in the legal sphere, determines its scope of influence over both the state and its members. It is noteworthy that the conditions relating to this organization, as defined within the current Water Law, highlight its significance in the context of individual rights and freedoms. Its normative principles pertain not only to environmental protection, including water management aspects, but also to the fulfillment of the individual's socio-political needs. This paper conducts an analysis of the essence of a water association as an entity within the realm of constitutional freedom of association, specifically in the context of environmental protection and as a form of social participation.

Keywords: water company; freedom of association; civil society.